

Cultuurhistorische Quicksan
Groteweg 36, Wapenveld
voormalige beheerderswoning Begraafplaats

Versie: 12 november 2024

CHOUFOUR
bureau voor architectuur
en bouwhistorie

Colofon

Copyright ©:

Teksten, vormgeving en illustraties:

Foto's:

Bilthoven, 2024

Choufour - Bureau voor architectuur en bouwhistorie

ir. W.I.L.Choufour (tenzij anders vermeld)

Op dit document berusten auteursrechten. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Archiefmateriaal en afbeeldingen van derden zijn uitsluitend bedoeld ter ondersteuning van het onderzoek. Auteurs en bronvermeldingen worden hierbij zo goed mogelijk vermeld. Mochten er onbedoeld auteursrechten zijn geschonden dan verzoeken wij u contact op te nemen met Choufour – Bureau voor architectuur en bouwhistorie.

Afbeelding voorblad: Onderzoekspand gezien vanaf de Groteweg

Cultuurhistorische Quicksan

Groteweg 36, Wapenveld
voormalige beheerderswoning Begraafplaats

Opdrachtgever:

dhr. Sjoerd Wiltjer
Buro Stedenbouw
Kerkplein 5
8121 BM Olst

Opdrachtnemer:

Choufour, bureau voor architectuur en bouwhistorie
Planetenbaan 138, 3721 LD Bilthoven
info@choufour-bouwhistorie.nl

Auteur(s):

ir. W.I.L. Choufour

Datum rapportage:

12 november 2024

Versie:

12 november 2024

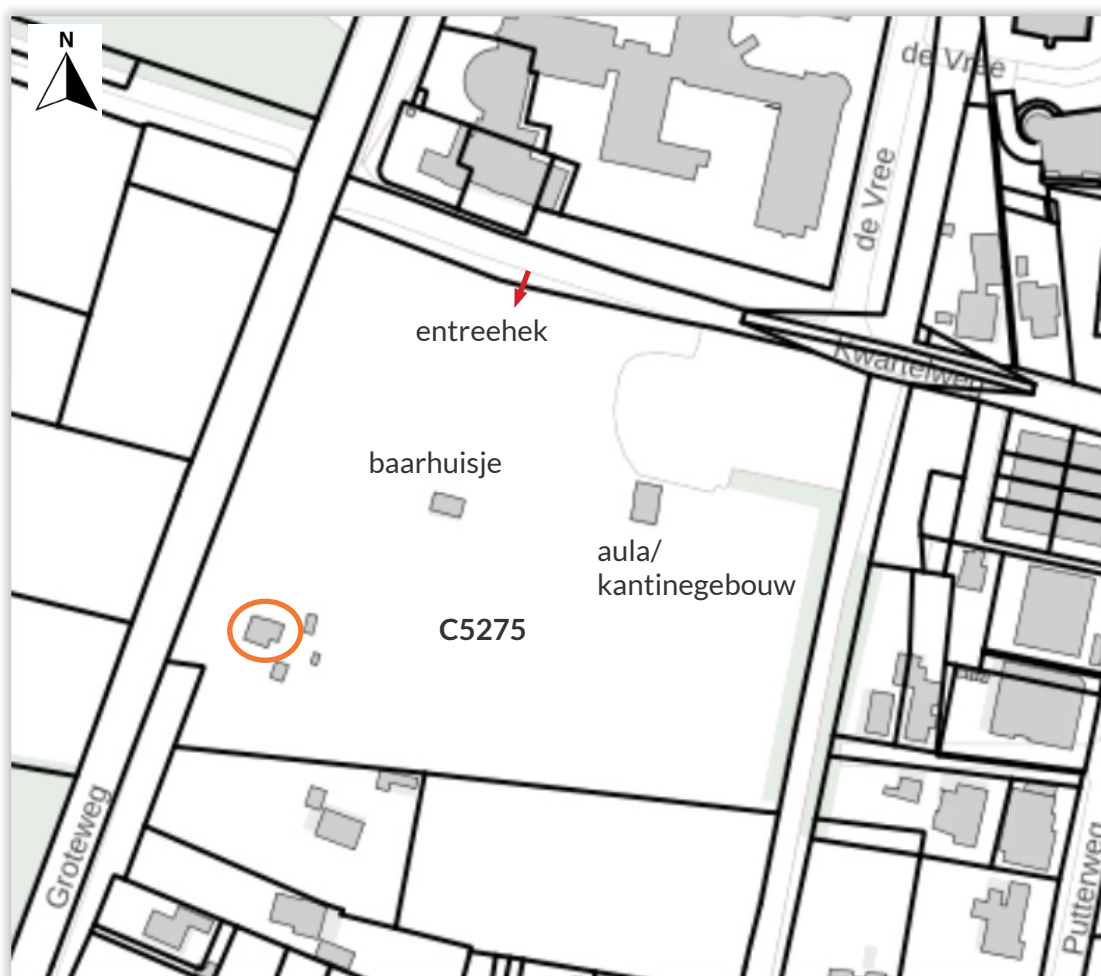
CHOUFOUR
bureau voor architectuur
en bouwhistorie

Inhoudsopgave

1. Objectgegevens	5
2. Inleiding	6
3. Historische & ruimtelijke context	7
4. Beschrijving object & analyse	14
5. Cultuurhistorische waardering	20

1. Objectgegevens

Naam/ type object	Woonhuis
Adres	Groteweg 36
Gemeente	Heerde
Provincie	Gelderland
Kadastraal nummer	Gemeente Heerde (HDE00), Sectie C perceel 5275
Monumentenstatus	Geen
Ingeschreven/ aangewezen	nvt
Oorspronkelijk functie	Voormalige dienstwoning Begraafplaats Wapenveld
Datering	ca. 1930
Architect	Gemeente-architect (naam nog onbekend)/ Gemeentewerken Heerde

Kadastrale kaart, 2024. Het onderzoeksgebied bevindt zich in de oranje cirkel.

2. Inleiding

Ten behoeve van de voorgenomen uitbreiding van de begraafplaats aan de Groteweg/ Kwartelweg in Wapenveld wordt door Buro Stedenbouw een masterplan ontwikkelt. Op de begraafplaats staat behalve een baarhuisje (XXB), aula/kantinegebouw (XXd) en een ijzeren entreehek met gemetselde pijlers (XIX/XXd) ook een voormalige beheerderswoning die rond 1930 daar door de Gemeente Heerde is gebouwd ten behoeve van de aan de begraafplaats verbonden beheerder/grafdelver. Tot 1993 heeft de (gepensioneerde) grafdelver daar ook gewoond. Daarna is de woning door de Gemeente Heerde verhuurd aan derden.

De voormalige beheerderswoning heeft op dit moment geen beschermde status (bijvoorbeeld als beeldbepalend pand of gemeentelijk monument). De gemeente heeft echter gevraagd om als onderdeel van de planvorming te laten onderzoeken in hoeverre de voormalige dienstwoning nog cultuurhistorische waarde bezit.

In de voorliggende cultuurhistorische quickscan is een inschatting gemaakt van de nog aanwezige cultuurhistorische waarden op basis van een beperkt bureau-onderzoek. Waarbij het door de opdrachtgever aangeleverde panddossier is bestudeerd, aangevuld met een beknopt literatuur- en bronnenonderzoek. Er heeft geen veldwerk ter plaatse plaats gevonden en het interieur en de constructie zijn dan ook niet bekeken en meegewogen.

Deze cultuurhistorische quickscan bestaat uit drie onderdelen:

A. De historische & ruimtelijke context in relatie tot de begraafplaats

B. Beknopte omschrijving van het pand, ondersteunt door beeldmateriaal

C. Inschatting van de nog aanwezige cultuurhistorische waarde op basis van de in het werkveld gangbare criteria voor het bepalen van cultuurhistorische waarden:

- Algemene historische waarde (functie, lokale herinneringswaarde)
- Architectuurhistorische en esthetische waarde (architect, bouwstijl, detaillering)
- Ensemblewaarde (ruimtelijke functionele relatie met omliggende landschap/ groenaanleg of bebouwing)
- Gaafheid (ongeschonden door de tijd, architectonische eenheid)
- Herkenbaarheid (van functie, ruimtelijke setting, architectonisch ontwerp)
- Zeldzaamheid (op niveau van gemeente)

3. Historische & ruimtelijke context

Buurtschap Wapenveld

Wapenveld is een voormalig buurtschap dat onderdeel uitmaakt van de Gemeente Heerde. Het ligt op een stuwwalhelling van het Veluwe massief, op de overgang van de heidevelden in het oosten en weidegebieden op de komgronden van de IJsselvallei ten westen. Deze omsluiten een laag gelegen dekzandgebied, de Wapenvelder Enk, waar vanaf de middeleeuwen bewoning plaats vindt. Tot het midden van de negentiende eeuw is Wapenveld nog een klein agrarisch gemeenschap met veehouderij in en langs de uiterwaarden en akkerbouw op de hoger gelegen delen. De bebouwing bestaat dan nog voornamelijk uit lintvormige boerderijbebouwing met name langs de Lagestraat. In 1849 staan er in Wapenveld 152 huizen, bewoond door 760 personen die voor het merendeel hun bestaan vinden in de landbouw alsmede in de handel in hout, vlees en spek.¹

Door de aanleg van het Apeldoorns kanaal (1825-1829), de verharding van de zandweg - tot een grindweg, nu de Groteweg - tussen Apeldoorn en Hattem (1840-1846) en de aanleg van de spoorlijn Apeldoorn-Hattem (1887-1889) wordt Wapenveld veel beter bereikbaar. Hierdoor vestigen zich een aantal grote bedrijven aan het kanaal ten noorden van het dorp; zoals in 1838 de eerste grote papierfabriek en later in 1920 ook een vestiging van Akzo Nobel. Vanaf circa 1850 leidt dat ook tot de aanleg van een aantal landgoederen op de beboste arme zandgronden en heideterreinen ten westen van de Grindweg/ Groteweg.

Rond 1900 telde de kern Wapenveld zo'n 800 inwoners. Vanaf circa 1920 begint Wapenveld echter langzaam te groeien. Tot 1940 nog voornamelijk aan de oostzijde van het Apeldoorns Kanaal. Na de Tweede Wereldoorlog worden in het gebied tussen de Groteweg en het kanaal echter enkele grote nieuwbouwwijken gebouwd en neemt het aantal inwoners snel toe, tot de huidige 6.000.²

Begraafplaats aan de Groteweg

De begraafplaats aan de Groteweg (voormalige Grindweg) is waarschijnlijk opgericht in het jaar 1867. Bij de voormalige hoofdingang staat een gietijzeren gedenkbord met daarop het jaar 1867 en de oprichters; de heren Van de Houven, Van Oord, Kluiveren en IJerman. Vermoedelijk waren zij de geldschietters voor de aankoop van de benodigde grond. Een voorwaarde om de begraafplaats te mogen openen was de aanwezigheid van een baarhuisje/likenhuisje. Deze zal dan ook al direct zijn neergezet centraal op de begraafplaats in het verlengde van de hoofdingang, welke is voorzien van een ijzeren entreehek tussen gemetselde pijlers voorzien van pironnen. Het perceel betreft een voormalig heideterrein ten westen van het buurtschap Wapenveld tussen de spoorbaan en de toenmalige Grindweg en aan de rand van de aangelegde bebouwing van de landgoederenzone.

De eerste betrouwbare weergave van de begraafplaats betreft de kadastrale kaart uit 1874. Eigenaar van de grond is op dat moment "de buurt Wapenveld en consorten". Als consort wordt Hendrik Eckelboom expliciet benoemd. Wie de andere consorten zijn is onbekend. Op een kadastrale kaart uit 1894 is te zien dat op een perceel (Groteweg 34) direct ten zuiden van de begraafplaats - en in eigendom van de Gemeente Heerde - een woning wordt gebouwd.

¹ Dr. C. Smits, *De afscheiding van 1834. Deel 9. Provincie Gelderland*. Dordrecht 1991.

² www.vriezeserfgoed.nl/pagina/44/wapenveld.htm/ <https://rtvhattem.nl/23/10/2021/geschiedenis-vreesselijke-wapenvelde-ontrafeld/>

Uit documentatie van het streekarchief blijkt dat dit een woning voor de grafdelver/ beheerder betreft. Vermoedelijk rond 1930 wordt door de gemeente-architect van de Gemeente Heerde (naam nog onbekend) een tweede beheerderswoning ontworpen. Deze bevindt zich echter op het perceel (Groteweg 36) van de begraafplaats zelf. De ongedateerde ontwerp-tekening bevindt zich nog in het gemeentearchief. De woning is in een voor de bouwtijd kenmerkende architectuurstijl (traditionalisme) ontworpen en wordt gekenmerkt door hoog opgaande zadeldaken met roederamen en vensterluiken en metselwerk in kettingverband.

Uit documentatie van het streekarchief blijkt dat in 1931 de woning aan de Groteweg 36 als grafdelverswoning benoemd wordt. Er is echter geen kadastrale kaart uit de bouwtijd van deze beheerderswoning bekend. Vermoedelijk omdat het grondgebruik ervan onbelast was en er dus geen aanpassing van de kadastrale kaart nodig was.

Uit de kadastrale leggers blijkt dat in 1933 een kadastrale overdracht plaats vindt van de grond van de begraafplaats van "de buurt Wapenveld en consorten" naar de Gemeente Heerde. Wellicht dat de vernieuwing van de beheerderswoning en een mogelijke uitbreiding van de begraafplaats daarmee samenhangt. Uit documentatie van het streekarchief blijkt dat beide woningen nog een tijdlang naast elkaar bestaan hebben. In de tweede helft van de twintigste eeuw zal de eerste beheerderswoning echter zijn gesloopt. Tot 1949 wordt de exploitatie van de begraafplaats nog uitgevoerd door het 'Bestuur der Begraafenisvereniging de Laatste Eer te Wapenveld'. Daarna komt het beheer en bestuur geheel bij de Gemeente Heerde te liggen³.

Het oorspronkelijke negentiende-eeuwse baarhuisje midden op de begraafplaats zal in de tweede helft van de twintigste eeuw zijn vernieuwd. In het laatste kwart van de twintigste eeuw is ten noorden van het baarhuisje ook een aula/kantinegebouw neergezet. Vermoedelijk is daarbij gelijktijdig de hoofdentree verplaatst van de Groteweg naar de Kwartelweg. Daarbij is waarschijnlijk het oorspronkelijke negentiende-eeuwse ijzeren entreehek tussen gemetselde pijlers voorzien van pironnen daar ook herplaatst. In een latere gebruiksfase is de hoofdentree aan de Kwartelweg nog verder naar het oosten verplaatst.

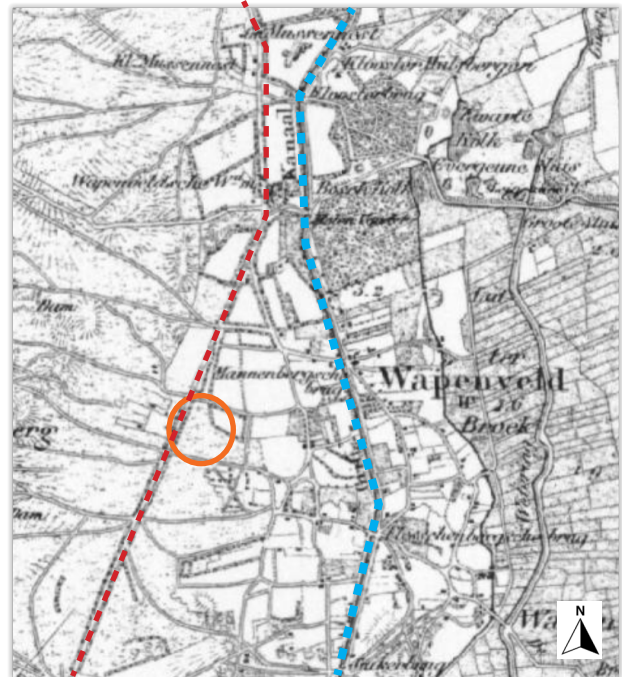
Voormalige beheerderswoning Groteweg 36

Het woonhuis van de dagelijkse beheerder/grafdelver staat aan de Groteweg in de zuid-westelijke hoek van de begraafplaats. De representatieve voorgevel en de daarachter gelegen woonvertrekken zijn gericht op de Groteweg. De voordeur in de linker zijgevel is dan georiënteerd op de hoofdingang van de begraafplaats. Waarschijnlijk vond de ontsluiting van de woning ook plaats via de begraafplaats. Aan de achterzijde van de woning bevindt zich een aanbouw met daarin een stal (voor een paard) en een schuur met daarboven een klein hooizoldertje. Waarschijnlijk was dit naast het baarhuisje en de (groen)aanleg van de begraafplaats het 'bedrijfs gedeelte' voor de grafdelver/ dagelijks beheerder.

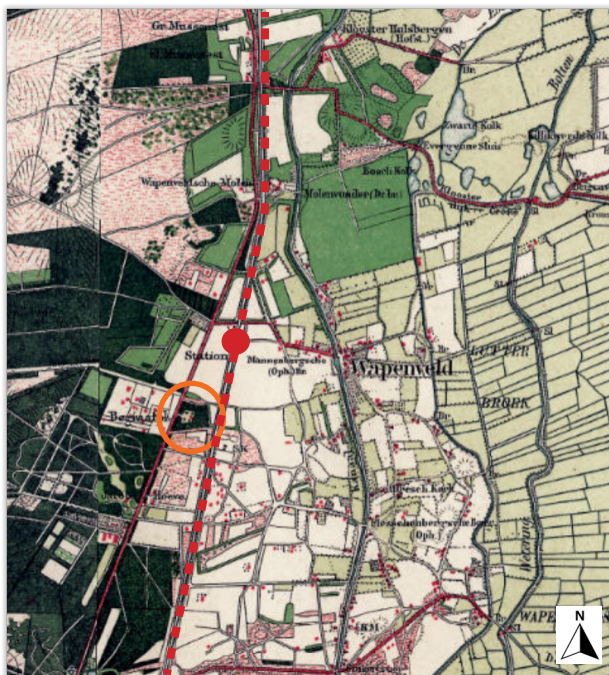
Rond 1985-1987 gaat de grafdelver met pensioen en hij blijft tot 1993 in de dienstwoning wonen. Rond 2002 is de woning in de verhuur gegaan waarvoor de woning waarschijnlijk deels gerenoveerd is.

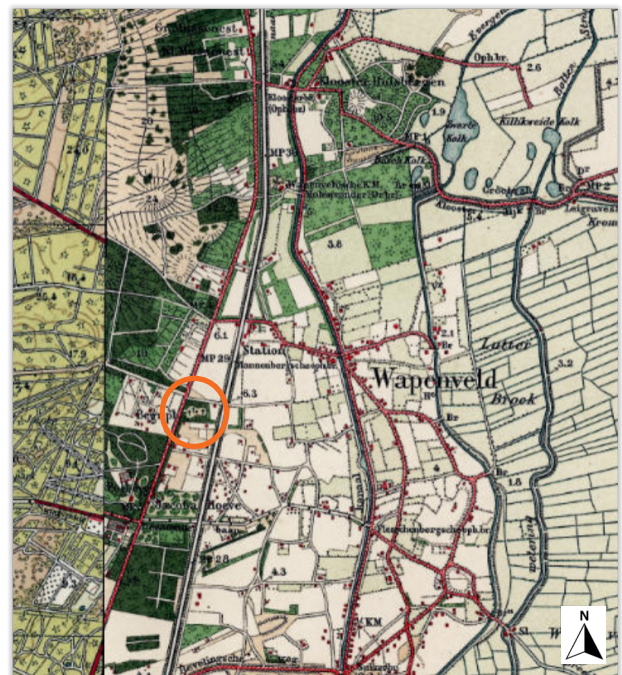
Kaart ca. 1820. De rode lijn is de zandweg tussen Hattem en Apeldoorn. De blauwe lijn is een in de middeleeuwen gegraven waterloop (de Grift) die zorgde voor de ontwatering van het gebied en daardoor het gebruik als landbouw- en veeteeltgronden. Topotijdreis

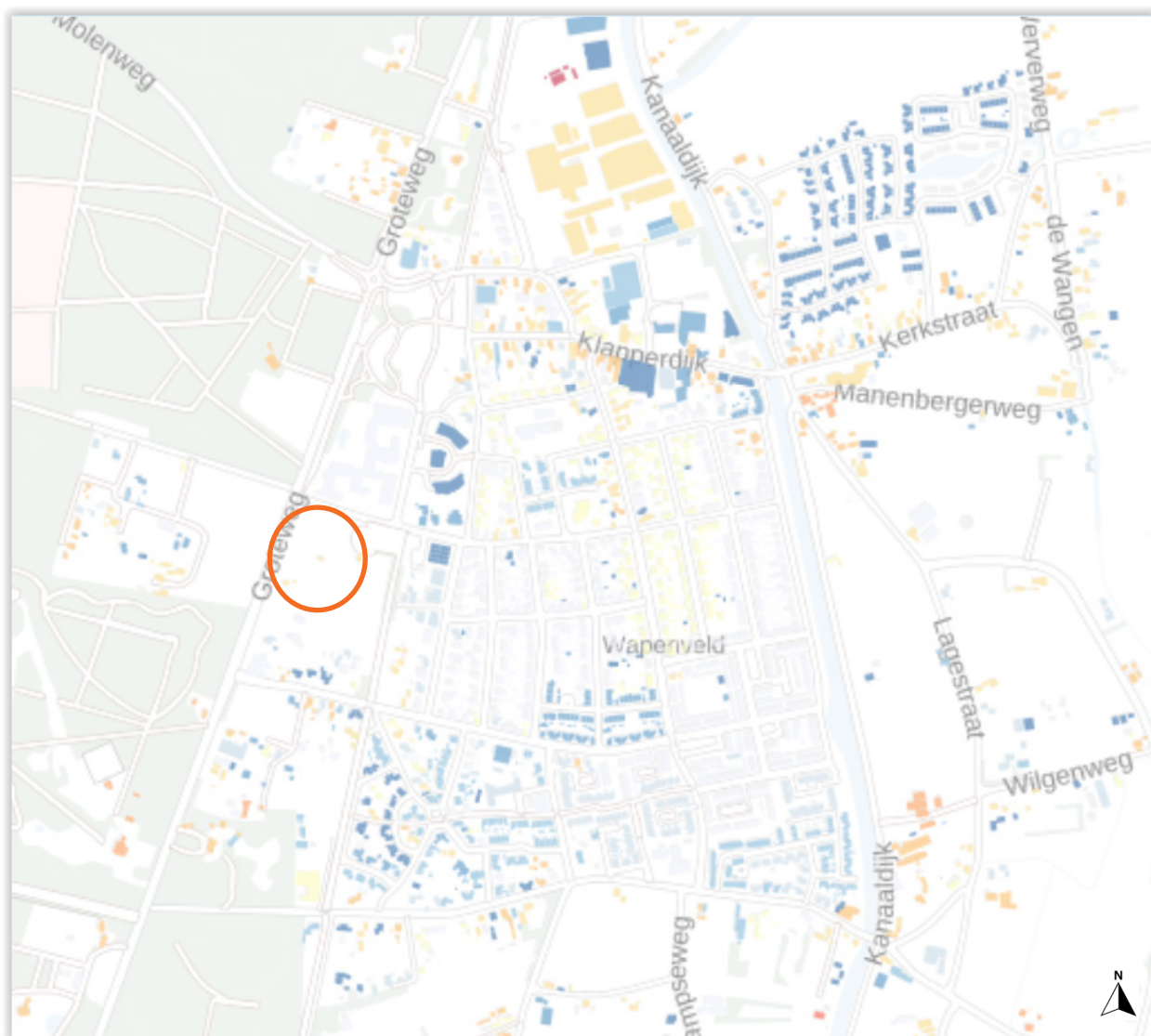
Kaart ca. 1850. De rode lijn is de in 1840-1846 verharde Grindweg (nu de Groteweg). De blauwe lijn is het in 1825-1829 gegraven Apeldoorns kanaal. In de oranje cirkel de heidenterrinen ter hoogte van de latere begraafplaats. Topotijdreis

Kaart ca. 1900. In de oranje cirkel de rond 1874 aangelegde begraafplaats met vlak daarachter de spoordijk en het station Wapenveld van de rond 1887 aangelegde spoorlijn tussen Hattem en Apeldoorn. Goed zichtbaar is de historische agrarische dorpskern ten oosten van het station en de landgoederen ten westen van de Grindweg. Topotijdreis

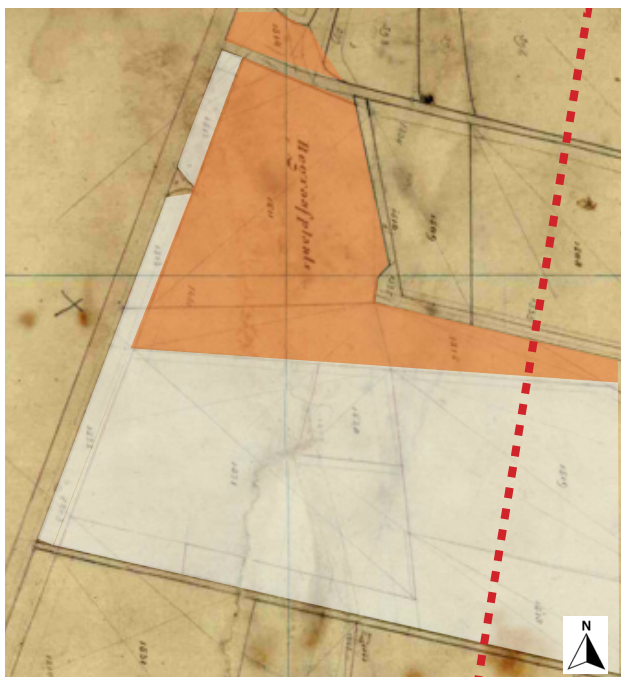
Kaart ca. 1935. Goed zichtbaar is dat de heidevelden tussen de Grindweg en spoordijk verder in cultuur zijn gebracht en er ook meer bebouwing is ontstaan ten oosten van de Grindweg. Topotijdreis

Legenda:

Bouwjaar panden	1945 t/m 1960
■ tot 1800	■ 1960 t/m 1975
■ 1800 t/m 1850	■ 1975 t/m 1985
■ 1850 t/m 1900	■ 1985 t/m 1995
■ 1900 t/m 1930	■ 1995 t/m 2005
■ 1930 t/m 1945	■ 2005 en later

Kaart met daarop de bouwjaren van de bebouwing in Wapenveld, gebaseerd op de kadastrale gegevens 2018. In de oranje cirkel de rond 1874 aangelegde begraafplaats. Het overgrote deel van de bebouwing dateert van na de Tweede Wereldoorlog. Dit met uitzondering van enkele landhuizen aan de Groteweg, het historische boerderijlint langs de Lagestraat en de negentiende-eeuwse bebouwing rondom de Kerkstraat en Klapperdijk.
www.atlasleefomgeving.nl

Kadastrale kaart 1874. De oranje gemarkeerde percelen zijn in eigendom van "de buurt van Wapenveld & consorten (Hendrik Eckelboom e.a.)" en de Gemeente Heerde is eigenaar van de wit gemarkeerde percelen. De ongemarkeerde percelen zijn nog in gebruik/ eigendom van lokale landbouwers. De rode stippelijijn geeft globaal de plaats aan van de latere spoorlijn. Kadaster.

ART. 2024	SAAM.	VOORNAAMEN.	BEROEP.	WOONPLAATS.	Land 10	
EIGENAAR	Wapenveld de buurt van				Hendrik Eckelboom e.a.	
VRIJHEIDREKTE, ALPHABETISCH LIGT VAN OOSTEL. HOEDER						
PERCEEL, GEBUIC of plaatselijke benaming.	STREKKE VAN DE PERCEEL.	SOORT VAN INDER PERCEEL.	GRÖÖTTE VAN INDER PERCEEL.	RELATIE VAN INDER PERCEEL.	TEELT OF ONTSCHEFFING VAN DE PERCEEL.	AANWIJZEN VAN DE PERCEEL.
1. 1871	Heerde	1871	1871	1871	1871	1871
2. 1871	Heerde	1871	1871	1871	1871	1871
3. 1871	Heerde	1871	1871	1871	1871	1871
4. 1871	Heerde	1871	1871	1871	1871	1871
5. 1871	Heerde	1871	1871	1871	1871	1871

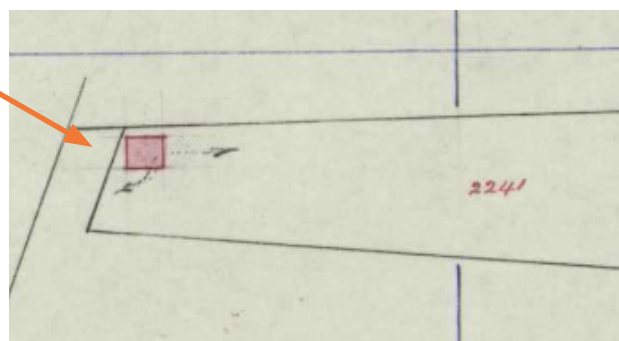
Kadastrale legger van "de buurt van Wapenveld & consorten (Hendrik Eckelboom e.a.)" met daarop de percelen behorende bij de begraafplaats. Kadaster.

Topografische kaart ca. 1874. De begraafplaats heeft een ingang aan de Grindweg/ Groteweg en een baarhuisje centraal op het terrein. Topotijdreis.

Topografische kaart ca. 1902. De heideterreinen ten zuiden van de begraafplaats zijn in cultuur gebracht en er is bebouwing ontstaan. Op een perceel (C2241) naast de begraafplaats is waarschijnlijk in 1894 een eerste dienstwoning (Groteweg nummer 34) voor de beheerder/ grafdelver van de begraafplaats gebouwd. Topotijdreis.

Kadastrale hulpkaart 1894. Volgens het bijbehorende Leggerartikel betreft het perceel een "huis en heide (likenhuis)". Eigenaar van de grond is de Gemeente Heerde. Kadaster.

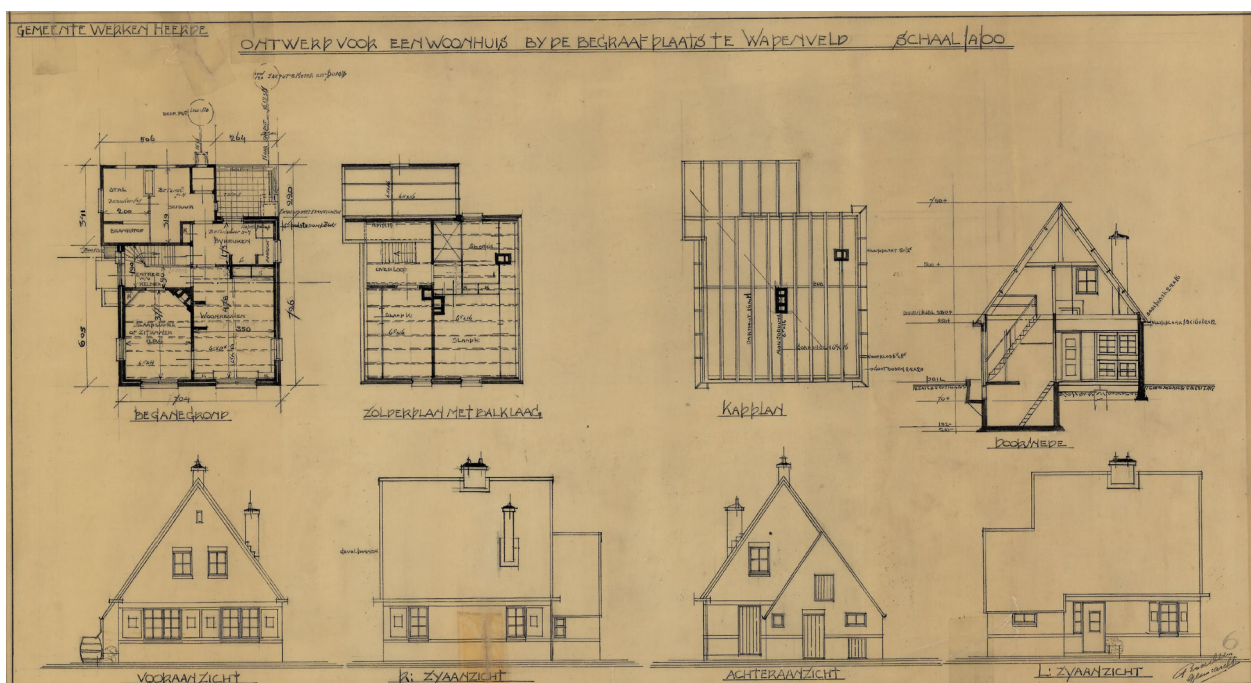
Gietijzeren gedenkbord van de oprichting van de begraafplaats met daarop de namen van de oprichters en verwijzing naar een bijbeltekst: Ik hoorde een stem uit de hemel zeggen: 'Schrijf op: "Gelukkig zijn zij die vanaf nu in verbondenheid met de Heer sterven."' En de Geest beaamt: 'Zij mogen uitrusten van hun inspanningen, want hun daden vergezellen hen.' Foto Buro Stedenbouw.

Ongedateerde foto van de oorspronkelijke hoofdingang aan de Groteweg. Goed zichtbaar is het negentiende-eeuwse ijzeren entreehek tussen gemetselde pijlers voorzien van pironnen. Bron onbekend.

Kadastrale veldwerkkartaal 1941-1942. Deze kaart is waarschijnlijk gemaakt naar aanleiding van de verbreding van de Groteweg door de Duitse bezetter. Goed zichtbaar is de eerste beheerderswoning uit 1896 op nummer 34 en de rond 1930 gebouwde tweede beheerderswoning op nummer 36. Deze tweede woning is op het perceel van de begraafplaats zelf neergezet. Kadaster.

Ongedateerde (vermoedelijk 1930-1931) ontwerptekening voor 'een woonhuis bij de begraafplaats te Wapenveld'. Het ontwerp is van de hand van de gemeente-architect van Heerde. De handtekening is echter niet goed leesbaar waardoor de naam nog onbekend is. Gemeentearchief Heerde

In een onbekende bouwphase (XXB) vernieuwde baarhuisje centraal op de begraafplaats. Foto Buro Stedenbouw.

In een onbekende bouwphase (XXd) gerealiseerde aula/kantinegebouw ten noorden van het baarhuisje. Foto Buro Stedenbouw.

In een onbekende bouwphase (XXd) naar de Kwartelweg verplaatste negentiende-eeuwse ijzeren entreehek tussen opnieuw opgemestelde pijlers met herplaatste pironnen.

4. Beschrijving object & analyse

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de beheerderswoning in de huidige verschijningsvorm. Daarbij worden indien relevant eveneens bouwhistorische bijzonderheden vermeld. In hierna volgende beschrijving wordt voor de naar de Groteweg gerichte voorgevel van het woonhuis een westelijke oriëntatie aangehouden.

In de beschrijving van de hoofdonderdelen van het pand wordt gebruik gemaakt van de toevoegingen 'voor', 'achter', 'links' en 'rechts', gerelateerd aan de voorgevel (met een westelijke oriëntatie) van het pand.

Situering

Het onderzoekspand bevindt zich in de in de zuid-westelijke hoek van de begraafplaats aan de Groteweg.

Hoofdvorm/ bouwmassa

De hoofdvorm betreft twee geschakelde volumes van één bouwlaag met een dakverdieping (hoofdvolume) of vlieringzolder (aanbouw) onder hoog opgaande zadeldaken gedekt met ongeglazuurde gesmoorde ovh-dakpannen. Het is niet ondenkbaar dat de huidige dakdekking - net als het dakraam in het linker zijdakvlak - dateert uit een eerdere renovatie. Midden op de nok van het hoofdvolume bevindt zich een gemetselde schoorsteen.

Exterieur & detaillering

De gevels zijn als spouwmuur halfsteens opgemetseld in een gele baksteen in decoratief kettingverband¹ (noordsverband). Het onderste gedeelte van de gevel (gevelplint) is uitgevoerd in een contrasterende rode baksteen.

Bij het hoofdvolume is ter hoogte van de bovendorpels van de vensters op de begane grond - en onder de goot bij de zijgevels - een rondgaande sierband in de vorm van een (in halfsteensverband gemetselde) rollaag aangebracht. De dakranden van voor- en achtergevel van het hoofdvolume zijn voorzien van een dubbele verspringende rollaag. De uitstekende omtimmerde bakgoten zijn voorzien van een gelijksoortige eenvoudige getrapte profilering.

Voorgevel (westgevel)

De voorgevel van het hoofdvolume heeft een symmetrische gevelindeling met op de begane grond twee tweelichtkozijnen (ca. 1930) voorzien van zesruits roederamen (recent vernieuwd en voorzien van isolerende beglazing) met aan weerszijde opgeklampte houten vensterluiken. De vensters vormen samen met de opengeslagen houten luiken en sierband in het metselwerk een opvallend beelbepalend element in de voorgevel. Op de verdieping twee vierruits roederamen uit de bouwtijd. In de topgevel bevindt zich nog een klein rechthoekig zolderaampje (ca. 1930).

Linker zijgevel (noordgevel)

Van de linker zijgevel van het hoofdvolume waren er geen foto's beschikbaar. Waarschijnlijk is deze gevel eveneens uitgevoerd zoals getekend in 1930. Vermoedelijk zijn wel de voordeur en de zesruits roederamen een keer vernieuwd (met behoud van de kozijnen uit de bouwtijd) gelijk als in de voorgevel is gedaan.

1 Dit is een oorspronkelijk middeleeuws metselverband voor massieve muren dat in de jaren 30 van de twintigste eeuw veel is toegepast als decoratief verband (in elke laag één kop gevolgd door twee strekken) als alternatief voor eenvoudig halfsteensverband.

Rechter zijgevel (zuidgevel)

In de rechter zijgevel van het hoofdvolume bevinden zich twee vensters voorzien van een zesruits roederaam en een opgeklampt luik gelijk aan die in de voorgevel aanwezig zijn.

In de rechterzijgevel van de aanbouw bevindt zich een liggend tweeruits roederaampje. In de ontwerptekening is dit een kleiner raampje. Het is niet ondenkbaar dat het grotere raampje daar ter vervanging is herplaatst bij de verbouwing van de aanbouw, waarbij het toilet aan de achtergevel is weggebroken.

Achtergevel (oostgevel)

In de achtergevel van het hoofdvolume bevindt zich op de begane grond links in het gevelvlak een venster met stolpramen uit een latere verbouwing. Oorspronkelijk bevond zich hier de achterdeur van de bijkeuken. Het vierruits roederaam op de verdieping dateert nog uit de bouwtijd en is gelijk aan die in voorgevel.

In de achtergevel van de aanbouw bevinden zich van links naar rechts een toiletraampje (ca. 1930), een glasdeur (secundair ingebracht ter plaatse van de oorspronkelijke staldeur) een houten hooiluik (ca. 1930) in de topgevel en een houten mestluik (ca. 1930) rechts onder in de gevel. Op de ontwerptekening staat boven het mestluik ook een tweeruits 'stalraampje' ingetekend. Wellicht is deze elders herplaatst².

Verbouwing/aanpassingen

De belangrijkste verbouwingen betreffen waarschijnlijk de plattegrondindeling en interieurafwerking van met name de aanbouw (stal en schuur). Deze verklaren waarschijnlijk ook eventuele gevelwijzigingen aan de achterzijde van het pand.

Daarnaast zijn alle roederamen op de begane grond vernieuwd en voorzien van isolerende beglazing - met behoud van de bestaande kozijnen.

Opvallend is ook het ontbreken van de op tekening nog aanwezige gemetselde schoorsteen (van een wasemkap) in het rechter zijdakvlak ter plaatse van de bijkeuken. Waarschijnlijk is deze bij een dakrenovatie waarbij ook de dakpannen zijn vernieuwd weggehaald.

² Inspectie ter plaatse zou hier meer duidelijkheid over kunnen geven. Aangezien er hiervan dan in het metselwerk bouwsporen zichtbaar zouden kunnen zijn.

Afb. Luchtfoto GoogleEarth. De rode stippellijn is de Groteweg. De oranje stippellijn geeft de contour van de begraafplaats aan.

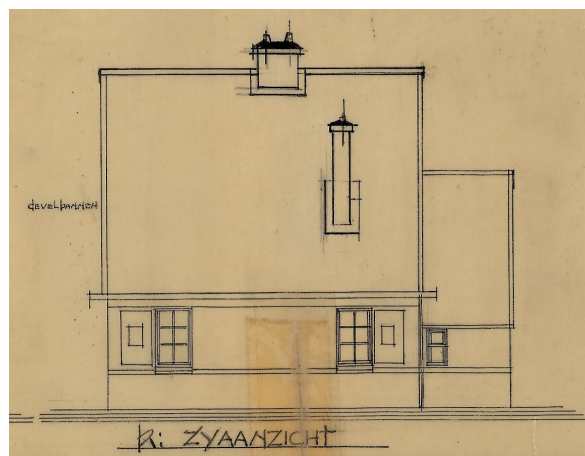
Afb. Luchtfoto GoogleEarth. De rode stippellijn geeft de locatie van het onderzoekspand aan.

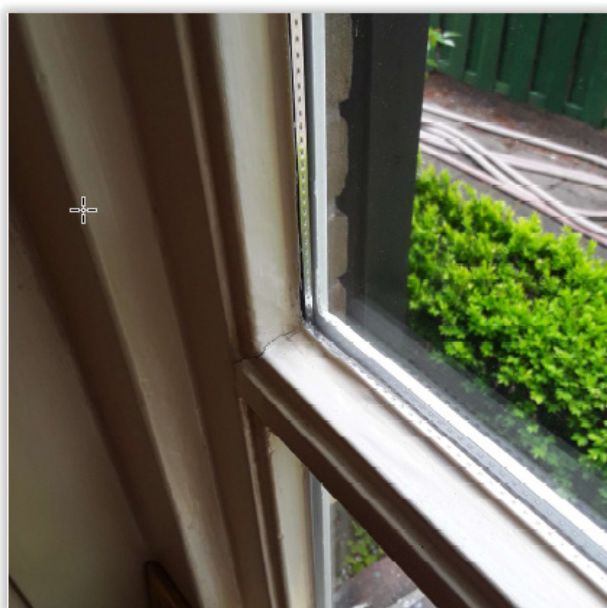
Foto uit 2024 van de voorgevel en voortuin. De tuinaanleg is waarschijnlijk secundaire evenals het tuinpad. De voordeur bevindt zich in de linker zijgevel en de ontsluiting van de woning vond vermoedelijk oorspronkelijk plaats vanuit de (hoofdingang van de) begraafplaats.

Foto uit 2024 van de voorgevel. Goed zichtbaar is de decoratieve 'gevelband' gevormd door de vensters, luiken, gevelplint en doorgaande rollaag boven de vensters.

Afbeeldingen onder. Ontwerptekening ca. 1930 van de voorgevel en rechter zijgevel.

Detailfoto's van de vensters op de begane grond. De zesruits roederamen zijn waarschijnlijk vernieuwd en voorzien van isolerende beglazing. De roeden zijn daarbij waarschijnlijk zwaarder/breder uitgevoerd dan de oorspronkelijk roeden vanwege het zwaardere glas. De kozijnen dateren nog uit de bouwtijd even als de gesmede luikgehengen en -wervels.

Foto van het linker zijdakvlak met een dakbedekking van ongeglazuurde gesmoorde ovh dakpannen. Het is niet ondenkbaar dat de huidige dekking - net als het dakraam - dateert uit een eerdere renovatie.

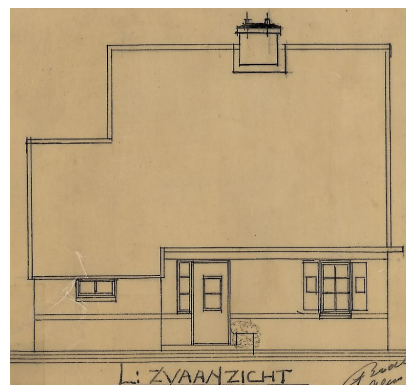
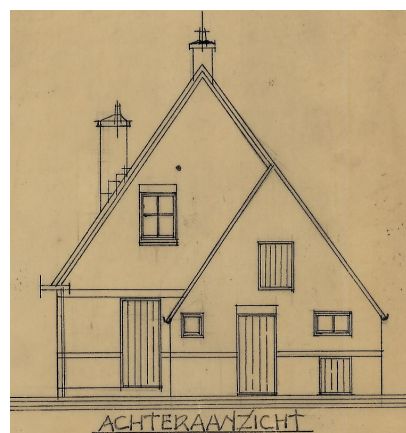
Goed zichtbaar is het metselwerk in kettingverband en sierband (rollaag in halfsteensverband) onder de bakgoot.

Foto uit 2004 van de achtergevel. Oorspronkelijk bevond zich in de achtergevel van het hoofdvolume nog een achterdeur (ter plaatse van de bijkeuken). In een secundaire bouwphase is deze verbouwd tot raam. Het 'stalraampje' bij de rode pijl is daar wellicht bij een tussentijdse verbouwing herplaatst bij het wegbreken van het privaat aan de achtergevel. Goed zichtbaar is het hooiluik in de topgevel en mestluik rechts onder in de gevel van de voormalige stal.

Foto uit 2024 van achtergevel. Goed zichtbaar zijn de recentelijk aangebrachte glasdeur en luifel daarboven. Het kleine raampje links bevindt zich ter plaatse van het oorspronkelijke toilet, dat in een secundaire bouwphase is weggebroken.

Afbeeldingen boven. Ontwerptekening ca. 1930 van de achtergevel en linker zijgevel met daarin de voordeur.

5. Cultuurhistorische waardering

5.1 Toelichting op waarderingsmethodiek

Het object - de voormalige beheerderswoning behorende bij de begraafplaats in Wapenveld - is getoetst aan de in het werkveld¹ gangbare criteria om panden op gemeentelijk niveau op cultuurhistorische wijze te waarderen. Deze waarden zijn:

Algemeen (cultuur)historische waarde

Een object is van algemeen (cultuur)historische waarde als het iets zegt over de plaats waar het staat, vanwege zijn specifieke gebruiksgeschiedenis en als lokale uitdrukking van een culturele, sociaal-economische, geestelijke, bestuurlijke, technische of typologische ontwikkeling.

Architectuurhistorische waarde

Een object is van architectonische waarde als de architectuur van het object een gaaf en herkenbaar voorbeeld is van een kenmerkende bouwstijl, een bijzondere plaats inneemt in het oeuvre van een architect of door de grote esthetische kwaliteit van het architectonisch ontwerp en detaillering.

Stedenbouwkundige of ruimtelijke waarde

Een object heeft stedenbouwkundige of ruimtelijke waarde als het object een duidelijke ruimtelijk-functionele relatie heeft met zijn omgeving en zijn historisch-ruimtelijke context.

Dit kan zijn als onderdeel van een ensemble (een compositie van verschillende zaken die samen een bepaalde eenheid vormen), vanwege zijn opvallende ligging in het landschap of positie in een straatwand, op een hoek, in een bouwblok, dorpskern of bebouwingslint.

Gaafheid en herkenbaarheid

Een object kan lokaal van belang zijn vanwege zijn relatieve ongeschondenheid door de tijd en de herkenbaarheid van zijn oorspronkelijke historische functie, ruimtelijke setting of architectonisch ontwerp.

Zeldzaamheid

Een object kan lokaal van belang zijn vanwege de relatieve architectonische, bouwkundige, typologische, topografische of functionele zeldzaamheid van het object binnen de plaatselijke context.

Samengevat worden bovenstaande waarden de cultuurhistorische of erfgoedwaarde van een object genoemd.

¹ [https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Waarderingscriteria_gebouwd_en_aangelegd_\(groen\)_erfgoed](https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Waarderingscriteria_gebouwd_en_aangelegd_(groen)_erfgoed)

5.2 Waardering

Onderstaande waardering geeft een indicatie van de aanwezige erfgoedwaarden en is gedaan op basis van een beperkt bureau-onderzoek waarbij het door de opdrachtgever aangeleverde panddossier is bestudeerd, aangevuld met een beknopt literatuur- en bronnenonderzoek. Er heeft geen veldwerk ter plaatse plaats gevonden en het interieur en de constructie zijn dan ook niet bekeken en meegewogen.

Algemeen (cultuur)historische waarde

De voormalige beheerderswoning is van algemeen (cultuur)historische waarde als oorspronkelijk functioneel onderdeel van de begraafplaats in Wapenveld. Het is rond 1930 in opdracht van het bestuur van de begraafplaats (de Gemeente Heerde) op het perceel van de begraafplaats gebouwd als grafdelverswoning en is als zodanig ook tot in de jaren 1980 in gebruik geweest. De oorspronkelijke functie is met name nog afleesbaar aan de aanbouw met een oorspronkelijk bedrijfsmatig karakter (schuur met paardenstal, mestluik en hooizoldertje met hooiluik).

Stedenbouwkundige of ruimtelijke waarde

De voormalige beheerderswoning heeft als oorspronkelijk ruimtelijk-functioneel onderdeel van de begraafplaats ensemblewaarde. Dit is met name afleesbaar aan de zichtlocatie op de zuid-westelijke hoek van de begraafplaats in de nabijheid van de voormalige hoofdentree aan de Groteweg en de oriëntatie van de voordeur van de dienstwoning op dezelfde voormalige hoofdentree. Door de huidige tuinaanleg en later aangelegde toegang/ tuinpad vanaf de Groteweg aan de rechterzijde van de woning, is dat op dit moment echter minder zichtbaar.

Daarnaast heeft het pand beeldwaarde als solitair beeldbepalend element (met een representatie voorgevel) aan de voormalige Grindweg (Groteweg), een belangrijke historische verbindingsweg over de Veluwe tussen Hattem en Apeldoorn.

Architectuurhistorische waarde

De voormalige beheerderswoning heeft architectuurhistorische waarde als voor de bouwtijd kenmerkend voorbeeld van een in de traditionalistische bouwstijl gebouwd woonhuis. Deze bouwstijl greep terug op de traditionele plattelandsarchitectuur en werd o.a. gekenmerkt door relatief gesloten baksteenbouw, met pannen gedekte hoog opgaande zadeldaken met gootoverstekken en het gebruik van roederamen.

Daarnaast heeft het gevelontwerp esthetische kwaliteit vanwege de zorg en aandacht die is besteed aan een evenwichtige gevelindeling en een zorgvuldige detaillering. Dit uit zich met name in het architectonisch samenspel van vensters, luiken en sierbanden in het metselwerk in de voorgevel en het gebruik van een decoratief kettingverband.

Gaafheid en herkenbaarheid

De hoofdvorm en het architectonisch gevelontwerp samen met de beeldbepalende detaillering zijn nog grotendeels ongewijzigd aanwezig.

Zeldzaamheid

Het merendeel van de bestaande woonbebouwing in Wapenveld dateert van na de tweede wereldoorlog en is in een 'moderne' bouwstijl uitgevoerd. Dit met uitzondering van enkele landhuizen aan de Groteweg, het historische boerderijlint langs de Lagestraat en de negentiende-eeuwse bebouwing rondom de Kerkstraat en Klapperdijk. De voormalige dienstwoning dateert uit ca. 1930 en is in een voor die tijd kenmerkende bouwstijl uitgevoerd. Daardoor is er sprake van zeldzaamheidswaarde.

5.3 Conclusies & Aanbevelingen

De rond 1930 gebouwde voormalige beheerderswoning heeft duidelijk esthetische kwaliteit en een historische ruimtelijk-functionele relatie met de begraafplaats. Op basis van de geconstateerde cultuurhistorische waarden is behoud en integratie van het pand in de voorliggende ontwikkeling te verantwoorden. De Gemeente Heerde zou kunnen overwegen/ onderzoeken of bescherming op basis van de gemeentelijke erfgoedverordening of via het omgevingsplan wenselijk is.

Het negentiende-eeuwse ijzeren entreehek tussen gemetselde pijlers voorzien van pironnen is weliswaar verplaats naar de Kwartelweg maar heeft een zelfde historische ruimtelijk-functionele relatie met de begraafplaats. De Gemeente Heerde zou kunnen overwegen/ onderzoeken of het terugplaatsen op de oorspronkelijke plek aan de Groteweg - in samenhang met de zichtlijn op het centraal geplaatste baarhuisje - wenselijk is.

Zowel het baarhuisje als de aula/kantinegebouw dateren uit de tweede helft van de twintigste eeuw, zijn van duidelijk minder esthetische kwaliteit en zijn ook niet in samenhang met de beheerderswoning ontworpen. Deze zijn dan ook van indifferente cultuurhistorische waarde.